

Winkler Oszkár okleveles építészmérnök 1907. január 19-én született Sopronban és ugyanott hunyt el 1984. december 19-én. Építészeti munkássága, tudományos és oktatói tevékenysége mindvégig Sopronhoz kötötte. Azon kevesek közé tartozott, akik a modern építészet elveit a magyar vidéken európai viszonylatban is igen korán és látványos sikerrel tudták érvényesíteni. Életműve a hazai építészettörténet fontos fejezete. Munkásságának részletes feldolgozásával mindennek ellenére máig adósak vagyunk.¹ Pedig élete eseményekben gazdag, alkotói pályája változatos volt. 1980-ban vonult nyugdíjba, és még ugyanebben az évben nekifogott emlékiratai megírásának.² Visszaemlékezéseit elsősorban fiainak szánta. Élete utolsó éveiben többször is megerősítette, hogy a kézirat teljes terjedelmében a későbbiekben sem hozható nyilvánosságra.³

¹ Az építészmunkásságának egyes részterületeit ismerteti: Kubinszky Mihály: Winkler Oszkár építészeti alkotásai mint a legújabb kori magyar építészet értékei. In: SSz. 42 (1988), 232–237.; Solt Herbert: Winkler Oszkár tervezői munkássága. In: SSz. 42 (1988), 237–239.; Vass Dénes: Winkler Oszkár építészeti tevékenysége a faiparban. In: SSz. 42 (1988), 239–242.; Salamon Nándor (szerk.): Kisalföldi művészek lexikona. Győr 1998. 348–349.; Schéry Gábor (szerk.): Évek, művek, alkotók. Építésügyi Tájékoztatói Központ. Budapest, 1995. 39, 53, 86, 453, 454, 459 és 465.; Borvendég Béla: In memoriam Winkler Oszkár. Magyar Nemzet 1997. január. 19.; Dr. hc. Dr. Winkler Oszkár születésének kilencvenedik évfordulójára. In: Soproni Műhely 1997. 8–9. sz. 102–103. (szerkesztőségi cikk); Posgay Csaba: Dr. hc. dr. Winkler Oszkár életműve. In: Magyar Építőipar 1999. 7–8. sz. 189–190. Életművének rövid összefoglalása: Winkler Gábor: Winkler Oszkár élete és munkássága. A faipari kar nagyjai. 4. sz. Sopron 2002.; Winkler Barnabás: Winkler Oszkár 1907–1984. HAP Galéria Budapest 2003. (kiállítási katalógus) 18 o., képekkel és az emlékirat első fejezetének idézésével.

² A gépelt kézirat első oldalára szerzője kézzel utólag feljegyezte: „1980-ban készült!” Az emlékiratokkal egy időben az építés két rövidebb életrajzt is írt. Ezek egyikét egyes szám első személyben fogalmazta, ezt az Építés-Építészettudomány XIX. kötetének 1–2. számában közölte: „D. hc. Dr. Winkler Oszkár életműve (1907–1984)” a 267–275. oldalon. Önletrajza a korai modern építészet fontos dokumentuma, meggyőző és magas etikájú szakmai hitvallás, amelyre azóta is sokan hivatkoznak; megállapításait a korai modern mozgalmakkal foglalkozó szakmatörténetek gyakran idézik. A másik kézirat egyes szám harmadik személyben íródott és mindeddig nem került közlésre („D. hc. dr. Winkler Oszkár építészmérnök, ny. egyetemi tanár, a műszaki tudományok kandidátusa életrajza”, 3 o.). A kézirat egy másolatát Winkler Gábor, Győr, Páva utca 38/F őrzi.

³ A tilalom minden bizonnyal azokra az oldalakra vonatkozik, amelyeket kortársairól vetett papírra. Winkler Oszkár európai tájékozottságú építész volt, jó és reális ítélőképességgel rendelkezett. Saját munkásságát és soproni kollégáinak teljesítményét egyaránt a legmagasabb európai mércével mérte. Nem csodálható, hogy bírálati igazságosak, de igen szigorúak. A két háború közötti kapitalista korszak építőipara – az építészeti pályázatok, tervezési megbízások, kivitelezési munkák kiadása és ellenőrzése – Sopronban is számtalan visszasságot, visszaélést, „ügyeskedést” mutatott. Nyilvánvaló, hogy Winkler Oszkár az utódok érzelmeit akarta kimélni, amikor a kézirat teljes szövegének közlését nem engedélyezte.

A „magániratok” azonban sok esetben fontos, máshol fel nem lelhető adatokat is tartalmaznak, így a nagyközönség érdeklődésére is számíthatnak. Mindezt átgondolva úgy döntöttünk, hogy Winkler Oszkár emlékiratairól röviden hírt adunk. Elhatározásunkat indokolta, hogy írásának vannak olyan részei, amelyek személyes jellegük mellett helytörténeti jelentőséggel is bírnak: visszaemlékezései emellett a magyar építészet sajátos dokumentumai is. Írásunkban „személyes történelmének” főbb fejezeteit ismertetjük, a kézirat közérdeklődésre igényt tartó részeit pedig szó szerint is idézzük. Mindezzel szeretnénk a jövő építészet-történészeinek figyelmét munkásságának jelentőségére irányítani, ugyanakkor a következő idők tudósainak kutató munkáját megkönnyíteni.⁴

Winkler Oszkár kéziratának első 68 oldala gépelt formában maradt fenn. Az építész a letisztázott írást gondosan átnézte és több helyen egy-egy szót belejavított a szövegbe. A visszaemlékezést később tovább folytatta, emlékeit ekkor A-4-es formátumú, spirálos kockás füzetbe írta. A kézirat e része 21 oldal terjedelmű, amelyet már nem volt módja gépbe íratni. A feljegyzések nem a füzet első oldalán indulnak. A harmadik oldal a már korábban legépelte kézirat kiegészítése, a tulajdonképpeni visszaemlékezések csak a negyedik oldalon kezdődnek. Az írás a további oldalakon sem folyamatos: egy-egy oldal üresen maradt. Úgy tűnik, hogy e helyekre az építész néhány eredeti dokumentumot kívánt beilleszteni: sajnos ezek az iratok – levelek, táviratok – nem kerültek elő gazdag írásos hagyatékából.

A visszaemlékezés kiváló magyarsággal íródott. Az életére és munkásságára visszatekintő építész őszintén és bölcs önismerettel ír magáról, kortársairól, sorsának alakulásáról: a kézirat sorai tárgyyszerűségük mellett is derűt és az élet dolgainak megértését közvetítik. Az emlékirat minden sora lebilincselő, érdekes olvasmány. Felépítése – méltó módon építész szerzőjéhez –, következetes, szigorúan szerkesztett. Írója élete egyes szakaszainak külön címet adott: „A középiskola” (1–12. o.), „Az egyetemi évek. Budapest” (12.–21. o.), „Berlin” (21–29. o.), „Róma” (29–32. o.), „Sopron” (32–49. o.) és „1945” (49–68. o.). A visszaemlékezés kéziratban fennmaradt, megkésett folytatását röviden megmagyarázza: *„Hosszú hónapokon át hozzá sem nyúltam ehhez az íráshoz. Többek között Bruno Tautról⁵, Alvar Aaltórol⁶ írt könyveim munkája hátráltatott, meg egy kb. 300 oldalas anyagnak a nyers összeállítása a magyarországi faipari üzemek történetéről.”* A füzet 1–15. oldala az 1945 utáni évek emlékeit írja le. Alcímet csak a 16–21. oldal

⁴ A kézirat egyes részeinek közzétételével maga az építész is egyetértene, hiszen a visszaemlékezés bizonyos szövegrészeit későbbi írásaiban ő is idézte. V.ö.: Winkler Oszkár: Sopron építésze a két világháború között. Magyar Építőművészet 1984. 2. sz. 54–57.

⁵ Winkler Oszkár: Bruno Taut. Budapest, Akadémiai Kiadó, Architektúra sorozat, 1980. 36 o., 53 kép.

⁶ Winkler Oszkár: Alvar Aalto. Budapest, Akadémiai Kiadó Architektúra sorozat, 1982. 44 o., 84 kép. A könyv az építész halála után németül is megjelent: Alvar Aalto. Budapest – Berlin, Akadémiai Kiadó és Henschel Verlag, Kunst und Gesellschaft, 1987. 44 o., 84 kép.

kapott: „Egyetemi tanári évek 1948–1956”. A forradalom utáni éveket már csupán néhány sorban említi.

A visszaemlékezés a középiskolai beíratás emlékeivel kezdődik és csak később tér vissza családi körülményeire és kora gyermekkorára. Édesapja Winkler Lajos (1876–1944), édesanyja Steiner Paula (1877–1944) voltak. Mindketten evangélikus hitvallású „ős-soproniak”.⁷ Az apai elődök 1598-ban költöztek az elzász-lotharingiai Colmarból Sopronba, ahol a család férfitagjai közül többen városi tanácsosok – „Ratsherren” – voltak. Az ősök között szorgalmas kézművesek és iparosok találhatók. Anyai ágon több vízimalom-tulajdonos is volt: a család bírta a Rák-patak mentén álló Steiner-malmot. Winkler Lajos a GYSEV osztályvezetőjeként ment nyugdíjba: kiválóan rajzolt és festett is. Steiner Paula széleskörű irodalmi tájékozottságával, nagy olvasottságával tűnt ki.

„Születésemtől tizenharmadik életévemig a Mező utca 6. szám alatti egyemeletes bérházban laktunk” – emlékezik vissza önéletrajzi írásában Winkler Oszkár – „ott is születtem, az első emeleten. A ház anyai nagyapámé volt. 1920-ban a Csengery utcába költöztünk, a 35. számú házba, amely rokonunké, Drescher Nándoré volt: életünk 1932-ig ebben a házban zajlott. Szüleim 1916-ban megovásároltak egy nagy kiterjedésű telket a Felsőövény út 27. szám alatt, egy kétszoba-konyhás favázás házzal, amelyet a régi tulajdonos egy magasabb szinten elhelyezett szobával bővített. Apámék végül a lövénytelken kis háromszobás új családi házat építtettek.”

Az elemi iskola négy osztályát az evangélikusok Templom utca 10. alatti iskolájában végezte, majd tanulmányait a városi reáliskolában, a mai Széchenyi István Gimnáziumban folytatta. *„Jól emlékszem arra a napra, amikor 1917-ben apám beiratkozásra vitt a Templom utcai reáliskolába. A tanároknak – részben ismerősei voltak – büszkén elmondta, hogy ő harminc évvel ezelőtt iratkozott be ugyanebbe az iskolába. A tantárgyakat nagyjából szerettem, különösen a természetrajzot, a kémiát, az ábrázoló geometriát s a szabadkézi rajzot is. Az iskolaszünetben sokat olvastam, az akkor divatos magyar írókat. Nagyon szerettem Adyt és számos versét ismertem és szavalgattam.”*

1925-ben érettségizett a reálgimnáziumban. *„Egy ideig apám próbálkozott azzal, hogy rábeszéljen arra, hogy a GySEV-nél elfoglaljak egy „nyugdíjas” állást, de akkor már eltökélt szándékom volt, hogy építész leszek” – olvassuk visszaemlékezéseiben. 1925 szeptemberében iratkozott be a Budapesti Műegyetem építészeti osztályára. „Úgy emlékszem, abban az évben közel százan iratkoztak be elsőéves építészhallgatónak. Voltak, akik hamar lemaradtak, egyeseknek nyolc-tíz év is kellett a diploma megszerzéséhez; voltak, akik egészen abbahagyták. Magam az egyetemen töltöttem minden időmet, minden előadásra eljártam, a rajzolást Kovács bácsi (altiszt) „Zárunk, urak: zárunk” jellemző mondására hagytam abba és legtöbbször még vasárnap délelőtt is bejártam.”*

---

⁷ A család történetéről részletesebben: Turbuly Éva: Érték és lépték. Születésnap beszélgetés Winkler Gábor építésszel. SSz. 65 (2010), 86. o. és 2. lábjegyzet.

„Az első félévben szaktárgynak az ókori építészet számított. Wälder Gyula,⁸ a tárgy tanszékvezető professzora az első órán lendületes előadásban adott áttekintést az építészet fejlődéséről, ami mindnyájunkat fellelkesített. A tárgy nagyon megfogott. A villamosról érdeklődéssel tapogattam végig a tekintetemmel az eklektikus budapesti bérházak homlokzatait. A harmadik félévben Jashik Álmos a „művészi betűvetés” címén az építésze-tről is beszélt, olyan lenyűgözően és lényegre törően, hogy megállapításunk szerint neki kellett volna előadni az építészettörténetet. A harmadik és negyedik évben sokasodtak a szaktárgyak. A tárgyak között főhelyen a tervezés volt, amelynek professzorául a magam részéről Kotsis Ivánt⁹ választottam, aki a „legmodernebb hírében állott” – emlékezik vissza Winkler Oszkár szakmai tanulmányaira. Dr. Kotsis Iván tervezési tárgya ugyanis arról volt nevezetes, hogy az ott kapott feladatokat „modern” felfogásban lehetett, illetve kellett megoldani. Mindez abban az időben még kivételnek számított. Jó példa volt erre a Műegyetem dísztermében rendezett építészkiállítás, amelyen a hallgatók munkái mellett fiatal építészek is kiállíthattak. „Molnár Farkasnak¹⁰ néhány épületrajza is látható volt a falakon: úgy tudom, hogy ő ekkor a Bauhaus hallgatója volt” – tudjuk meg az emlékiratokból. „A mellettem beszélgető csoport egyik tagja, Hüttl Dezső¹¹ professzor kategorikusan kijelentette: „Ez nem építészet”. „A tervezést nagyon szerettem. Az első tervem folyami hajóállomás terve volt. Később is szép feladatokat kaptam, egy tüdőbeteg-szanatóriumot, egy nagy filmszínház épületet, bérházat hegyes telken és úgy éreztem, ezeket jól oldottam meg.”

A diploma megvédése után a fiatal építész sietve beiratkozott az egyéves mérnök-közgazdászai fakultásra. Ezt a tanulmányt azonban csak félig fejezte be, amit soha nem bánt meg, ugyanis 1931 tavaszán Sopron városától németországi ösztöndíjat kapott. Emlékirataiból tudjuk, hogy berlini tanulmányútjában Heimler Károly pártfogolta. „Amikor majd a húszas, harmincas évek történetét megírják, Heimler Károlynak abból nem szabad kimaradnia,” – figyelmeztet írásában –, „megérdemelné, hogy halála után is Sopronnak díszpolgárává válasszák, utcát és teret nevezzenek el róla és még szobrot is kapjon.”

1931-ben a Berlin-charlottenburgi egyetemre iratkozott be vendéghallgatóként. Két tárgyat vett fel. Hans Poelzignél¹² a tervezést, Bruno Tautnál¹³ a „Lakóházépítés és településtervezést”. „Poelzignél egy nagy vállalati étkezdét és konyhát terveztem, Tautnál egy kutatásban vettem részt – ami az akkor tevékenykedő építészek által tervezett lakásalaprajzokat elemezte, értékelté.” Berlinből 1931

---

⁸ Wälder Gyula (Szombathely, 1884. február 25.–Budapest, 1944. június 10.) magyar építész, műegyetemi tanár, az MTA levelező tagja.

⁹ Kotsis Iván (Arad, 1889. december 15.–Budapest, 1980. január 11.) Ybl-díjas magyar építész, építészettörténész. A műszaki tudományok doktora.

¹⁰ Molnár Farkas (Pécs, 1897. június 21.–Budapest, 1945. január 12.) magyar építész, festő és grafikus.

¹¹ Hüttl Dezső (Felsőbánya, Máramaros megye, 1870. április 6.–Budapest, 1946. július 11.) magyar építész, műegyetemi tanár.

¹² Hans Poelzig (Berlin, 1869. április 30.–Berlin, 1936. június 14.) német építész, festő és formatervező.

¹³ Bruno Julius Florian Taut (Königsberg/Kaliningrad, 1880. május 4.–Isztambul, 1938. december 24.) német építész, várostervező. Munkásságáról ír: Winkler Oszkár: Bruno Taut Akadémiai Kiadó, 1980. *Architektúra* 34

szeptemberében tért haza. A Németországban folytatott féléves tanulmány döntő hatással volt szakmai életének alakulására.

„Berlin nagy élmény volt számomra” – emlékezik vissza ezekre az időkre. „A négymilliós város az első világháború utáni években nagyot fejlődött és modern épületeivel, múzeumaival, színházaival, reprezentatív középületeivel és hatalmas áruházaival vonta magára a figyelmet. A húszas években jelentősek voltak az új lakótelepek is, hiszen az ország beruházásainak 80–90 %-át a lakásépítésre fordította. Ez az évtized különösen termékeny volt az európai építészet fejlődése szempontjából. Németország számos tehetséges építésének köszönhetően vezető helyen állott egész Európában, de jóformán az egész világon.” Berlinben abban az időben több jelentős magyar építész – Domány,¹⁴ Kaufmann¹⁵ – is működött. Közülük Kaufmann Oszkárt meg is látogatta. „Beszélgettünk építészekről” – emlékezik vissza – „Kaufmann Poelziget bírálta, akinek munkáit nyersnek, szinte durvának minősítette. Domány az épülő nagyváros legkiválóbb statikusának hírében állt, aki jó szervezőképességének köszönhette hírnevét.”

Tanulmányai alatt Hamburgba, Travemündébe, Sziléziába is ellátogatott. „Nagyon tetszett Hamburg, láttam a Fritz Höger¹⁶ tervezte híres Chilehaus-t és a Sprinkerhofot.” Érdeklődéssel szemlélte a modern házakat, templomokat Frankfurt am Mainban, Kölnben, Düsseldorfban, Drezdában, Regensburgban, Kölnben és Münchenben. Heidelbergben is járt, Stuttgartban Paul Bonatz¹⁷ híres pályaudvar épületét is megtekintette. „Drezdában egy napra félbeszakítottam az utamat. Szép város volt, de engem különösen egy épület fogott meg, mégpedig a Wilhelm Kreis¹⁸ által tervezett Hygiene Museum. Ezt éreztem az első valóban modern épületnek, amelyet láttam, és amelyet a valóságban is bejárhattam. A látottak felvillanyoztak és újra felébresztették bennem a lelkesedést a pályám iránt, amibe az utóbbi időben kissé befásultam.”

---

¹⁴ Domány Ferenc (Gyöngyös, 1899. ápr. 30.–London, 1939. szeptember ?.): magyar építész, aki számos európai országban épített középületeket; Budapesten lakóépületek és filmszínház tervezője.

¹⁵ Kaufmann Oszkár (Újszentanna, 1873. február 2.–Budapest, 1956. szeptember 6.) magyar építész. Pályája hosszabb szakaszában Berlinben működött. Legjelentősebb korai alkotása a kétezer férőhelyes berlini Volksbühne (1913–1914). Winkler Oszkár berlini tartózkodása alatt a Theater am Kurfürstendammot és a Krollpfort (1920–1929) építette a német fővárosban.

¹⁶ Fritz Hoeger (eredeti neve: Johann Friedrich Hoeger) (Bekenreihe am Elmshorn, 1877. június 12.–Bad Segeberg, 1949. június 21.) német építész. Az észak-német „tégla-expresszionizmus” megteremtője különösen nagy benyomást tett Winkler Oszkára. A hamburgi „Chilehaus” épületéről több fényképet készített és később, elbeszéléseiben mindig lelkesedéssel szolt róla.

¹⁷ Paul Bonatz (Solgne, 1877. december 6.–Stuttgart, 1956. december 20.) német építész.

¹⁸ Wilhelm Kreis (Eltville am Rhein, 1873. március 17.–Bad Honnef, 1955. augusztus 13.) német építész.

1. kép. Winkler Oszkár Berlinben, 1931

Winkler Oszkár Berlinben határozta el, hogy megpróbál Olaszországba is eljutni, méghozzá *„olyan gyorsan, ahogy csak lehet”*. Meg volt ugyanis győződve arról, hogy ha elkezd a gyakorlatot, soha vagy sokáig nem lesz alkalma eljutni Itáliába. 1931 decemberének utolsó napjaiban utazott Bécsen keresztül Olaszországba. Útjának költségeit szülei viselték. A Collegium Hungaricum – a híres Palazzo Falconieri – épületében kapott szállást. Róma minden híres épületét végiglátogatta. *„Minden nap tele voltam új élménnyel, gyönyörűséggel.”* – vallja írásában. Néha festő barátaival a Tiberis-parton, vagy egy-egy templom előtt festett vagy a Caracalla termák romjainál rajzolt. Kerényi György¹⁹ zenetörténésszel együtt jutott el Sziciliába. Megnézték Nápolyt, Cefalut, Messinát, Taorminát és Cataniát. *„Elmehettünk volna Tuniszba is, de Kerényi nem volt hajlandó és egyedül nem vágtam neki az útnak.”* Az olaszországi hónapok életre szóló élményt jelentettek az alig 25 éves fiatal építész számára.

Sopronba 1932 áprilisában tért vissza. Első munkája szülei családi házának megtervezése volt. Számos tervet készített. A tavaszt és nyarat Sopronban töltötte, a családi ház építésének ellenőrzésével, közben egykori hallgató-társával, Pócza Józseffel pályázott a fővárosi hősi emlékre kiírt tervpályázaton. A

---

¹⁹ Kerényi György (Csoma, 1902. március 9.–Budapest, 1986. december 30.) magyar népzenekutató, zeneszerző, kamaggy, tanár, aki római útjának befejezését követően a Bartók Béla által irányított népdalrendszerezésében vett részt a Magyar Tudományos Akadémián.

kétemeletes Deák téri soproni elemi iskolára is pályázatot készített, tervét azonban nem méltatták. *„Bár a családi ház még nem volt készen, Budapestre igyekeztem kerülni”* – vallja írásában – *„mert éreztem, hogy Sopronban nem tanulhatok semmit.”*

Egy évig egykori tanáránál, dr. Nyíri Lászlónál dolgozott, majd Váradi Szabó Lajos irodájában dolgozott. Budapesten 1934 tavaszáig maradt, ahol sokat tanult és jó gyakorlatra tett szert. Néha elment a Mérnök és Építész Egylet egy-egy összejövetelére, ahol tanúja lehetett a „nagyok” vitáinak, torzsalkodásának. Most már sikerrel pályázott: már régen Sopronban volt, amikor megkapta az értesítést, hogy a veszprémi hős kapu pályázatának második díját ő nyerte. A ferihegyi repülőtér pályázatát Pócza József kollégájával közösen készítette: pályamunkájukkal harmadik díjat nyertek.

1934-ben engedett Radics József soproni kőművesmester csábításának: visszajött Sopronba és társult vele. Az Ipartestület rövidesen kiadta számára az építőmesteri papírokat. *„Én – bizonyos szempontból, naivul – úgy képzeltem”* – vallotta be később – *„hogyan néhány év alatt „megszedem” magamat Sopronban és aztán visszamegyek Budapestre, ott önálló egzisztenciát alapítok.”* Mindez nem így történt, és ez Sopron számára igazi szerencsének bizonyult. Júniusban költözött haza szülei löveri lakásába: ekkor új életforma vette kezdetét. Szülővárosában új munkakörrel és új emberekkel kellett megismerkednie. Két évig dolgozott együtt Radics József építési vállalkozóval: ez idő alatt sok tervet készített polgári építetők számára, két-három szobás, összkomfortos családi házak rajzait. *„Jó gyakorlat volt,”* – emlékezett vissza később erre az időre – *„de jóformán semmivel sem több. Semmiféle új elképzelést, gondolatot megvalósítani nem tudtam, pedig Berlinből jövet már jó néhány modern alaprajzú házat terveztem, amelyek megvalósításához azonban hiányzott a modern gondolkodású, intelligens építető.”* Kivételt a Frankenburg utca – Zsilip utca sarkán épült háromemeletes társasház jelentett: *„itt sikerült korszerű alaprajzú és új formákat hozó épületet terveznem”* – írja visszaemlékezéseiben.²⁰

---

²⁰ Ez az épület később a Kubinszky Mihály által szerkesztett Modern Építészeti Lexikonba is bekerült. A New Yorki Rizzoli International Kiadó 1997-ben megjelent, a közép-európai modern építészetet feldolgozó könyvében egész oldalas képen közölte a mozgalmas, erkélyes homlokzatú, lapostetős házat – Winkler Oszkárt a modernizmus egyik első jelentős képviselőjeként méltatva. Diebold Károlynak az épületről készített fotóját ugyancsak közölte a Salzburgban megjelent West-Ungarn. Siedlungs- und Baugeschichte. Zapadna Madarska. O povijesti naselja i gradenja. In: Neue Architektur in Burgenland und Westungarn: Architekturszene Westungarn. Salzburg, 2004. 11.

2. kép. Winkler Oszkár: Velence, 1932

3. kép. Winkler Oszkár: Firenze, 1932

A fiatal építész dr. Heimler Károly, Sopron város főjegyzője, a Soproni Városszépítő Egyesület alapítója a további években is támogatta. Heimler „megmozgatta a város egész közönségét, hogy a Sopron szempontjából nagyszabású terveit megvalósíthassa.” Ő kezdeményezte a Löver uszoda korszerű átépítését, a Tómalmon fürdő és szálloda létesítését szorgalmazta, nevéhez fűződik a Hubertus vendéglátás céljára való kiépítése. Heimler alapította a Soproni Szemlét. és kezdeményezte a „Sopron belvárosa” könyv kiadását.²¹ „Heimler több ízben bízott rám kisebb feladatokat” – emlékezett vissza Winkler Oszkár – „és végül a Károly-magaslati kilátótorony tervezését (1934) is rám bízta, pedig akadtak szép számmal, akik erről le akarták beszélni. Pedig Heimler nyilvánvalóan ösztönösen viselkedett, mert nem tudta megítélni maga, hogy jó-e az, amit csináltam, vagy nem és nem csoda, ha magában valami romantikusabb megoldásra gondolt. Mindezekért tízszeresen hálával tartozom dr. Heimler Károlynak.” Aztán 1936-ban a Károly-magaslati kilátótorony mellett az István menedékházat is megtervezhette a Nyíresen.

Miután szakított Radiccsal, önálló tervező irodát nyitott. Műterme a híres Frankenburg úti társasház tetőemeletén volt. Munkával ellátták bőven, családi házak, bérházak, vállalati telepek bővítési munkáját végezte. Közel kilenc évig volt önálló tervező. Ezen idő alatt tervezte a Gräser-házat a Mátyás király utcában, a Líceumi Diákotthon bővítését a Hunyadi utcában, a Városi Villanytelep új üzemi épületét, transzformátor házát a Faraktár úton, a Villanytelep családi házait a Vitnyédi utcában, az Evangélikus Tanítóképző új épületegyüttesét a mai Bajcsy-Zsilinszky utcában, (ebből csak a diákotthon valósult meg), a Hatvani Turistaház bővítését a Várison, a kapuvári várkastély melletti hídszerű támfalat, soproni vállalatok (Villanytelep, Vasöntőde, Zárgyár, Gázgyár, Sotex Szőnyeggyár, Sörgyár, Selyemgyár, Tűgyár) telepeinek bővítését. Emellett továbbra is részt vett országos pályázatokon.

„Tisztában voltam azzal, hogy ha vidékre kerülök, a sablonos, kis kaliberű feladatok révén nem lesz módomban valami jelentőset alkotni és irgalmatlanul visszafejlődöm illetve semmit nem fejlődöm. Ezért elhatároztam, hogy minden évben részt veszek két-három országos terópályázaton, és akár nyerek, akár nem, felmegyek a terópályázatok kiállítására és bírálatára, amivel igyekszem a nagyobb feladatok megoldásával szinten maradni és a bírálatokból tanulni. Ezt meg is tettem és 1936 – 1946-ig több pályázaton vettem részt, részben egyedül, kisebb részben társsal. A pályázatok legtöbbször sikert is arattam illetve arattunk, sőt több ízben meghívtak zártkörű pályázatra is (balatonboglári ifjúsági üdülőtelep, soproni közvágóhíd, zombori mezőgazdasági iskola és diákotthon, stb.). Díjat nyertem többek között a pécsi polgári iskola, a kecskeméti OTI-székház, MÁV pályaudvarok és szociális épületeinek és a budapesti református templom pályázatán.” A budapesti Árpád Gimnázium pályázatán Hegedűs Bélával, a ferihegyi repülőtér és a budapesti központi városháza pályázatán Pócza Józseffel közösen aratott sikert.

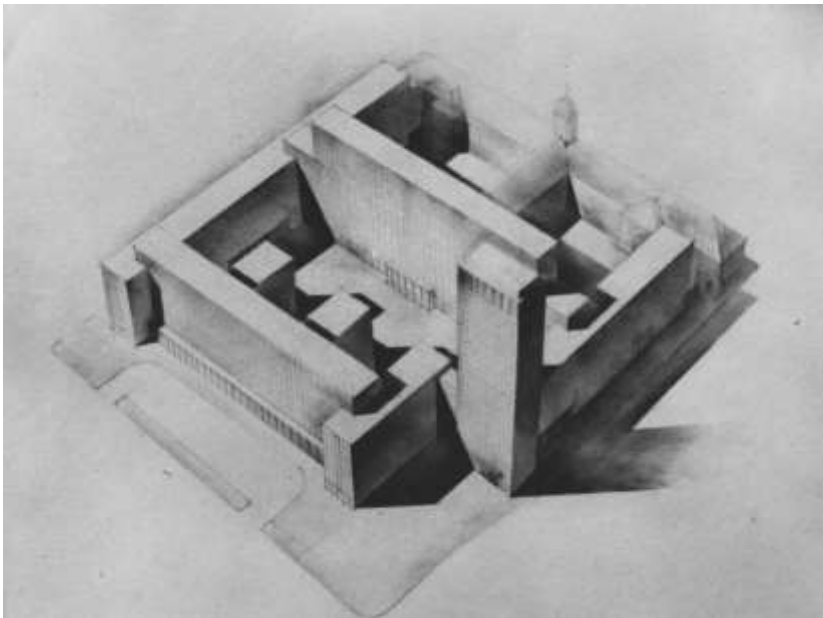
1938-ban bevonult a soproni lovas tüzérekhez, a bánfalvi laktanyába. 1939 decemberében megnősült. Felesége Lovas Anna okleveles gyógyszerész a Magyar Király gyógyszerárban dolgozott, 1941-től családjánya volt, majd sok éves szünet

²¹ Heimler Károly, Dr.: Sopron belvárosa. Csányi Károly előszavával. Becht Rezső és Mihályi Ernő Dr. közreműködésével, Diebold Károly felvételeivel. Sopron 1939. Uő.: Kunstdenkmäler der Stadt Sopron. Die Soproner Altstadt. Sopron, 1941.

után 1957-ben ismét munkába állt. Házasságukból 1941-ben Gábor, 1942-ben András, 1945-ben Zsuzsika, 1946-ban Barnabás és 1950-ben István született.

4. kép. Winkler Oszkár: az Evangélikus Tanítóképző új épületegyüttese a mai Bajcsy-Zsilinszky utcában, 1942

Winkler Oszkár a háború alatt többször bevonult, és mint mérnök-zászlós Szombathelyen és Sopronban hadikórházakat alakított ki iskolákból. Még 1944-ben befejezték a budapesti József nádor Műegyetem Bánya-, Kohó- és Erdőmérnöki Kara részére tervezett új matematikai és ábrázoló mértani tanszék épületét: ugyanitt a diákokthoz már csak tető alá került az Ady Endre utcában. A háború éveiben épült fel a Lackner Kristóf utca – Ógabona tér sarkán a háromemeletes városi bérház, melynek tervein Hárs György építésszel együtt dolgozott.²² Az 1940–1945 közötti évek emberfeletti munkát igényeltek, a többszörös több hónapos katonai behívások mellett szülei és kislánya halála²³ súlyosbította az évek terhét. Sopron szovjet megszállása idejére családjával az Egyetemre költözött, majd az általa tervezett Vörösmarty utca 10. számú ház második emeletén az amúgy is tulajdonában lévő lakását „utalták ki” számára.²⁴ Sopron ostroma során a Frankenburg út 6. számú ház tetőterében kialakított tervező irodájának mennyezete bombatámadás következtében beomlott. Irodája anyagának jó részét sikerült megmentenie, de néhány értékes tervdokumentáció, számos építészeti vázlat a beázás következtében elpusztult.

1945 júniusában az építésügyi kormánybiztos Fischer József sürgönyben Budapestre kérte, ahol megbízták az Országos Építésügyi Kormánybiztosság Sopron és Vas megyei kirendeltségének vezetésével. Székhelye Sopronban volt: feladata a helyreállítási és újjáépítési munkák valamint a házhelyosztási tevékenységek irányítása és felügyelete volt. 1948. májusáig töltötte be ezt a munkakört. A kormánybiztosság irodáját a Vörösmarty utcai ház második emeletén helyezte el.

„Sopronon kívül az összes, a területemhez tartozó várost, nagyközséget állandóan látogattam, problémáikkal foglalkoztam” – emlékezett vissza később ezekre az időkre. *„Rendszeresen jártam Szombathelyre, Körmendre, Vasvárra, Sárvárra, Celldömölkre, Szentgotthárdra, Kőszegre illetve Kapuvárra és Csornára és felülvizsgáltam a készített házhelyosztási terveket, amelyeket akkoriban – Sopron és Szombathely kivételével – jobbra kőműves mesterek készítettek el, jól-rosszul, de inkább rosszul. Az engedélyezésnél megpróbáltam egy-egy rossz terv megvalósulását megakadályozni, ami hol sikerült, hol nem. Szombathelyen például nem járultam hozzá, hogy a vasúti állomás előtti tér sűrűn beépített, többszintes, nyerstégla homlokzatú lakóházait, amelyek nagyjából romba dőltek, ugyanazon a helyen újra felépítsék és ezzel felszabadult az állomás előtt egy nagyobb*

²² Az épület homlokzatán található, Lackner Kristófról készült dombormű Szakál Ernő alkotása. Winkler Oszkár a neves szobrászművész-restaurátorral gyakran és szívesen dolgozott együtt (Újteleki utca 54., földszint átalakítás, 1947 körül, az egykori „Asztalosárugyár” irodaépületének domborműve a Terv utca 1. sz. alatt, 1950). Winkler Gábor: Szakál Ernő. In: Várhely 2004. 3. sz. 82–89.

²³ A kislány a háborús események alatt súlyos fertőzést kapott és 10 napos korában meghalt. *„Mikor a rettenetes bombatámadás vasárnapján kicsi gyermekünket megkereszteltük, nem is gondoltunk arra, hogy el is veszíthetjük őt. ... elvesztése – ha még olyan pici is volt szegényke – mély szomorúsággal tölt el és az ürességgel, hiánynak valami rettentő érzésével, hogy úgy érezzük, nem fogjuk kiheverni soha.”* – írta.

²⁴ Winkler Oszkár élete végéig a maga tervezte társasház második emeletének három szobás lakásában élt: itt hunyt el 1984. december 19-e reggelén.

méretű új tér. Ezért többször támadtak a sajtóban, de aztán végre belátták, hogy ennek a térnek kialakítására szükség volt.”²⁵

Munkája során számtalan konfliktust kellett átélnie. „Kapunváron, ahol a házhelyosztásra egy fiatal, termő gyümölcsöst szemeltek ki, aminek a tönkretételét sajnáltam, az érdekeltek azzal bíztattak, hogy a „bicska a csizmaszárunkban van, ha nem járulnék hozzá. Így irtották ki – tűzifaszérés céljából – a hercegi park fáit is.” Végül 1948. februárjában megszűnt a kormánybiztosság, ezzel az építész felelősségteljes megbízatása véget ért.

Az 1947. évtől a kormánybiztosi teendők mellett az egyetemen is tevékenykedett: az intézmény épületeinek helyreállításában segédkezett. Mint meghívott oktató, 1947-től adott elő az egyetemen. 1948 májusában a Budapesti Műszaki Egyetem Sopronban működő Bánya- Kohó- és Erdőmérnöki Karán az Építéstani Tanszék tanszékvezető egyetemi tanárává nevezték ki, ahol nyugdíjba vonulásáig – 1975-ig – tevékenykedett. Kezdetben az építéstan előadása mellett a szerkezetek méretezésével, erdészeti épületek tervezésével foglalkozott, de tanított alkalmazott szilárdságtant és tartók statikáját is.²⁶ Negyven évével sokáig a tanári kar legfiatalabb tagja volt.

Még 1948 augusztusában – egyetemi tanári kinevezésének évében – megbízást kapott az első vidéki állami tervezőiroda megszervezésére. Erről emlékirataiban csak egy rövid beszúrást alapján értesülhetünk: „Bár még ugyanezen év augusztusában indult meg tervező irodai tevékenységem, erről külön fejezetet írok.” Nagy hatású tervezőirodai tevékenységének megírására azonban már nem jutott ideje.²⁷ A soproni irodának átszervezéséig, 1957-ig vezetője volt. Építészeti munkásságáért 1953-ban Ybl Miklós-díjjal tüntették ki. Ezt a mindmáig legmagasabb szakmai elismerést vidéki építészként először ő kapta meg.

A visszaemlékező sorok a forradalom utáni évben megszakadnak. Winkler Oskárt 1963. március 4-én a Tudományos Minősítő Bizottság „A magyarországi fűrészüzemek telepítési és tervezési kérdései” címmel beadott disszertációja alapján a műszaki tudomány kandidátusává nyilvánította. 1963. július 15-én az Építőipari és Közlekedéstudományi Egyetem Építésmérnöki Karán kandidátusi fokozata alapján műszaki doktorrá avatták. 1965 és 1969 között a Faipari Mérnöki

²⁵ Az emlékiratban az Éhen Gyula tér kialakításáról van szó.

²⁶ Ehhez hamarosan a statika tantárgy is járult: így lényegében két tanszék oktatási feladatait végezte. 1950 után a soproni karon képezték ki a földmérő és geofizikus mérnököket is: nekik a városok és községek rendezését és szabályozását oktatta. Hetente tizenhárom előadást tartott és a gyakorlatok vezetését is magára vállalta. Az oktatott tantárgyak jegyzeteit is sorra megírta, ezek egy részét még 1981-ben is használták az oktatásban.

²⁷ A soproni irodának átszervezéséig, 1957-ig vezetője volt. A soproni iroda ezután a Győri Tervező Vállalat irodájaként működött tovább. A Győri Tervező Vállalatnak évekig főépítésze volt. Rendszeresen részt vett a vállalat központjában, Győrben tartott tervbírálókon és a vállalat kimenő terveit is rendre átnézte. 1970-ig mint aktív tervező számos lakótelepet, lakóépületet, több iskolát, egyetemi épületet, diákotthont, művelődési házat, filmszínházat, egészségügyi, üdülő- és sportépületet tervezett. Jelentősek ipari épületeinek tervei: üzemi épületeket, csarnokokat, szociális épületeket és egész gyártelepeket is tervezett. Terveit, megvalósult épületeit magyar – és részben külföldi – folyóiratokban tették közzé.

Kar sorrendben második dékánja volt. 1975-ben vonult nyugalomba. 1981-ben az Erdészeti és Faipari Egyetem tiszteletbeli doktori címben részesítette.

Életének utolsó pillanatáig tevékenykedett. 1984-ben papírra vetette részletes életútját, összefoglalta legfontosabb építészeti tapasztalatait, alkotó- és pedagógiai elveit. Építészeti munkásságából összegyűjtötte az általa legfontosabbnak ítélt alkotásokat és rendezte írásait is. Terveinek, rajzainak és feljegyzéseinek nagyobb részét példásan rendezve és lajstromba szedve a Magyar Építészeti Múzeumnak adta át megőrzésre.²⁸ Soproni munkásságának dokumentumait a Soproni Levéltárban helyezte el.

---

²⁸ Budapest III. ker. Mókus utca 20. sz.